

Х. Равовський.

ДУША ПОБІДИ.

До історії Червоної армії.

Минуло вже три роки, як почався період революційних війн, і три роки російська соціалістична федерація відбивала напади внутрішніх і зовнішніх смертельних ворогів. Коли скінчилися цей період — тяжко сказати. Се буде залежати передовсім від розвою революції в інших краях. Але з певністю можна вже тепер сказати: із сего трилітнього періоду соціалістична федерація вийшла побідницею і в Червоній армії вона має запоруку того, що і в будучині вона з честою буде виходити з накиненої її війни.

Історию Червоної армії є найліпшим доказом політичної спосібності робітничих і селянських мас. Те, що Сан-Сімон говорив про французький пролетарят в своїх славних "Женецьких листах" 1808 р., обшнувачуючи його в тім, що в перших днях свого фактичного панування за часу першої комуні Шометта він нічого не зумів створити, крім голоду, — годі прикладати до сучасного пролетаряту. В найбільше відсталім із всіх капіталістичних країв, в Росії, робітництво зуміло, не зважаючи на неможливі труднощі, створити могутній бойовий апарат, котрий наганяє жах на всі імперіалістичні правителіства.

Червона армія творилася поступенно. Процес її організації ще навіть не закінчений. Богато вона ще лишає до побажання і в області управління і в області постачання і в області технічної підготовки. Але в тім саме і є її своєрідність в порівнянні з постійними військами капіталістичних держав: в той час як ці полки, утворені десятками років організації праці, давали свою максимальну продуктивність з початку війни, а потім, протягом війни, що долякості упадали, то Червона армія навпаки, утворивши ся в процесі самої війни, удосконалюється щодня під кожним зглядом.

При творенні Червоної армії перед Совітською властю повстала передовсім задача — дідирати командний склад і організувати адміністративно-господарний апарат. За відсутністю свого командного складу і своїх спеціалістів треба було використати найбільш надійний і найменше компромітований командний склад старої армії. Щоби споліти його з совітською властю, створено комісарський інститут. З другого боку, саму Червону армію, котра з розширенням театру війни не могла вже обмежити ся тільки на добровольців, а мусіла ужити мобілізацію широкіх верств робітничих і селян, треба було також споліти з совітською властю, наповнити її одною революційною свідомістю. В тій цілі поступенно творило ся величезну державну установу, котра зростає до розмірів дійсного комісаріяту — Політичне Управління Республіки (скорочено — Пул). Тому що задача Політичного Управління республіки є переважно задачею політичною, воно, входячи до загальної схеми Военного комісаріяту, остає одночасно під безпосереднім проводом і Центрального Комітету Комуністичної Партії. Начальником Політичного Управління Республіки назначують ся звичайно члени Центрального Комітету Комуністичної Партії, котрий входить одночасно і до Революційного Военного Союзу Республіки.

Політичне Управління Республіки є без сумніву установою, властивою лише Червоній армії. Всі спроби білогвардійців утворити, подібно ним, такі установи у себе, закінчили ся (і мусіли закінчити ся) певним крахом. Річ в тім, що Червона армія є однократною армією, вступаючи до котрої садат не переставати бути громадянином, бо тільки совітська держава є державою, в ко-

трій нема суперечности між задачами армії і інтересами всієї працюючої маси. В той час як в Червоній армії військова дисципліна основана на глибокій свідомості червоноармійців і розумінні ними своїх прав, — в буржуазно-капіталістичних арміях дисципліна основана виключно на сліпій послузі приказу начальства. Буржуазно-капіталістична армія о стільки міцна, о скільки робітничий і селянський, вступаючи до неї, буде виконувати все, корячись жадано "не разсуждять". Навпаки, в Червоній армії чим більше робітник і селянин "розсуждує", розважає над своїми інтересами, тим яснійше бачить він необхідність бути чесним червоноармійцем, котрий свідомо і точно виконує свої обовязки.

Коли вже майже трилітня війна проти російської і загальної контрреволюції не змогла стримати роботи соціалістичного господарчого будівництва і не змогла зміцнити господарчу розруку, то вона мада же й величезну позитивну "сторону". Вона послужила великою революційною школою, вона злучила міські і сільські маси. Мільони і мільони селян, до котрих іншакше треба було йти на село і там впливати на їхню психологію, — в казармах, в таборах, в окопах, в лазаретах, в шпиталях опинили ся під безпосереднім впливом нашої комуністичної пропаганди.

Політичне Управління Республіки є величезною організацією, котра має в своїй центральній управі около 600, а в своїх розгалужених по армії і в армійських установах около 16.000 співробітників. В організаційних відносинах Політичне Управління Республіки представляє собою ерархичну організацію, приспособлену до всієї військової ерархії. Так само, як Реввоенсовіт Республіки підпорядкований реввоенсовітам фронтів — реввоенсовітам армій, послідиним — дивізії і т. д., — так само Політичному Управлінню Республіки підпорядковані політичні управління фронтів, політичні управління фронтів — політичні управління армій, політичний у-управління армій — політичні відділи дивізій, котрим підпорядковані політичні комісарі бригад, а сим послідиним — політичні комісарі полків. Підля грудневого з'їзду політробітників постановлено і переведено в жите утворені інститута політичних комісарів, або, як їх називають, політичних провідників (руководителів) рот (політруків). Вони кермують безпосередно ротними комуністичними групами-ячейками. Се відноситься до армії в полі.

Подібна є і будова армій в запілю. При окружних військових комісаріятах є окружні політично-просвітні відділи, котрі підпорядковують ся безпосередно Політичному Управлінню Республіки. Окружні політично-просвітні відділам підпорядковують ся губернські просвітні відділи, котрим попередно підпорядковували ся повітові, скасовані тепер всюди, крім України.

Обязки політичних відділів армій не обмежують ся тільки на політичний праць селі червоноармійців. Сі політвідділи працюють і серед населення в районі операцій армій. В визволених від білогвардійців територіях обовязком відділів є утворити тимчасовий місцевий адміністративно-господарний апарат, котрий істнує до той хвилі, коли його можна замінити виборними радами. Сі тимчасові адміністративно-господарчі органи називають ся революційними комітетами (ревкомами). Крім прифронтової поліції, вони можуть творити ся і в запілю, коли сього будуть вимагати воєнні обставини. Ревком підпорядковують ся політвідділам відповідного реввоенсовіту і одночасно, по ерархичній лінії — вищому адміністративному апарату — губернському совітові депутатів, або безпосередно Коміса-

ривтові Внутрішніх Справ, котрий ревком творить ся для одної губернії. Тому, що політичні відділи мають єдиний тип організації, вони мають по воєній лінії, вони мають злучити ся з місцевими партійними організаціями. Ось чому декрет про партійні комітети і про політвідділи фронтів армій, котрий говориться, що начальник політвідділу має аходити до місцевого партійного комітету з правом рішачого голосу.

Щоби судити про діяльність Політичного Управління Республіки, наведемо кілька чисел з послідного звіту, предложеного ним на з'їзді політробітників в грудні 1919 р.

За другий піврік 1919 р. бюджет Політичного Управління Республіки досягав 664,217,000 рублів. З них асигновано Політичному фронту 215,000,000 рублів, военним округам 106 міль, з сего суми 47,100,000 руб. призначено виключно на утримання шкіл, грамоти, з котрих 33,100,000 р. — на утримання вже існуючих і 14,000,000 р. — на отворення нових. Третья велика рубрика расходов — бюджет Політичного Управління — до старування агітаційних бібліотек, літератури і часописів, як червоноармійських, так і населено прифронтової полоси. На се видано 159,000,000 руб. На утримання центрального апарату видано 18,000,000 р. За місяці серпня, вересня і жовтня вислано фронтисним арміям і поодиноким (військовим) частинам 6,519,000 примірників літератури, 153,864 примірників ріжних шкільних і інших підручників і 24,000 примірників театральних-музикально-кінематографічних підручників. Першого листопада на складах Політичного Управління оставало з літературного відділу 7,280,000 примірників, з шкільного і іншого — 167,000 прим. і з театрального — кіно-музикального 25,000 примірників. Скільки літератури, висланой протягом сего тримісячного часу, досягає до 60,000 пудів. В се входять 3,700 бібліотек, переписно по 140 томів кожда — разом 518,000 примірників. Входячі і агітаційні брошури, летючки, плакати, вислані безпосередно Політичним Управлінням Республіки через його експедиційний апарат. Але крім сего літератури, щодня висилало ся з Москви до армії і округів 520,000 примірників часописів для поширення серед червоноармійців і населено прифронтової полоси. Сі часописи висилає Центрально-Печатний Комітет Республіки, котрий не входить до висше наведеної кількості 60,000 пудів. Головна частина висланих часописів припадає на "Бідноту", котрої висилає ся щоденно 383,000 примірників, потім іде "Правда" (70,000), "Известія Центрального Виконавчого Комітету" (40,000) і т. д. Крім того, в арміях видаєть ся коло 25 щоденних часописів, поширених в 250,000 примірників щодня. Таким чином, щодня в Червоній армії поширюєть ся одних часописів 800,000 примірників. Одначне і сего кількості не досить. Одначно з часописами політвідділи фронтів і армій видають величезну кількість летючок, брошур, плакатів, число котрих загалом перевищає в кілька разів видання Політичного Управління Республіки.

Висше наведений бюджет в 664,000,000 рублів оказав ся невистарчаючим: за першого півроку 1920 р. проект бюджету Політичного Управління Республіки досягав вже до 4,000,000,000 рублів. Культурно-просвітна праця Політичного Управління виявляєть ся заснованою шкіл, курсів, червоноармійських університетів, кінематографів, драматичних і музикальних гуртків, бібліотек і хат-читальень для селян. Число шкіл з 674 з днем першого мая 1919 року збільшило ся до першого жовтня до 3,800. Число театрів з 642 на 1,415, кінематографів з 133 на 250, драматичних гуртків з 12 на 161, бібліотек з 1,614 на 2,492. Крім того, першого жовтня було три червоноармійські університети, ви-

сім курсів, 400 хат-читальень. Тут іде мова виключно про курси загально просвітнього характеру і сюди не включено курсів інструкторських, котрі істнують при політвідділах фронтів і армій.

Як ми вже згадали висше, політичні відділи армій керують працею комуністичних груп-ячейок. Першого жовтня число комуністів серед армій в полі досягало 60,000, в тиллових частинах — той самої величини. В жовтні, листопаді і грудні в усіх арміях переведено партійний тиждень, протягом котрого до комуністичної партії приступили не десятки, а сотки тисяч нових членів, червоноармійців. Число нових членів партії досягає 20—25% усієї червоноармійської маси. Декреті полки, як наприклад Таманський, записали ся поголовно до комуністичної партії. Коли взяти на увагу, що партійний тиждень прилав переважно на жовтень, на найтяжшій для Савітської власті і Червоної армії хвилі, коли білогвардійці були на півні від Орла і наближали ся до Тули, — можна сміло сказати, що до комуністичної партії записали ся найліпші елементи Червоної армії.

Політичне Управління і Політичні Відділи проникають в усі воєнні установи, починаючи від Всеросійського Головного Штабу і кіначуючи шпиталіями і лазаретами. Армія, флота (морська, річна і воздушна), воєнна комунікація, воєнні заводи, органи постачання, — все се находить ся в області політичного впливу і політичного контролю Політичного Управління і його органів.

В своїй розпорядженні Політичне Управління має для агітаційної агітаційні потяги, самолітаки. На всіх важних залізничних вузлах є крім того так звані "агітаційні пункти", котрі поступають наперед і доставляють літературу, справи і т. д. Ізлучим військовим ешелонам, працюючи одначно і серед місцевого населення. Провід сих агітаційних пунктів Політичного Управління передає Народному Комісаріяті Провісти і Політичному Управлінню залізниць".

Ся величезна армія політробітників, — така загальною і улюблена вже назва співробітників політвідділів, — разом з комуністичними ячейками-групами і комісарським складом творять душу Червоної армії. Про їхню рішачу роль в побідах Червоної армії говорять і наші противники, котрі пробували недавно творити у себе подібні установи. Перекиньчи на бік білогвардійців, офіцера Котомин, в докладі, висланім колчаківському штабові і перехопленім нами при нашій наступі на Тобольськ, приписує "фанатизм" наших комісарів, себто наших політробітників, побіди Червоної армії, і в сім він правий. Червону Армію зробила непоборимою якраз міцна комуністична організація.

3 діяльності професійних союзів в Україні.

Українські професійні союзи працюють від теперішнього часу серед дуже некорисних обставин. Скоро зміна ріжних правителів на Україні і руїна промислу з причини трилітньої домашньої війни — все те мусіло полішити шкідливі сліди в професійній русі. Помимо сего українські професійні організації зробили багато не лише на полі організації промислу, але також для скріплення професійного апарату. Від самого початку своєї діяльності українські професійні союзи мусіли завести як найострішій заряджень, щоби піднести продукцію. Одним з таких заряджень було утворення "робітничої

армії". Члени професійних союзів взяли чинну участь в революційній раді робітничої армії, як також в працях комісаріят для промислу. Спільні зусилля принесли яко вислід значне підвищення в добуванні вугля і в індивідуальній спроможности кожного поодинокого робітника. Коли в маю на одного робітника припадало 121 пудів вугля, то в червні кождий робітник відобув 217 пудів вугля.

Професійний рух рівнож зробив великий крок наперед. По всіх уездах приступлено до організації професійних союзів, яких члени є в більшій часті комуністами. Деякі професійні ради в поодиноких губерніях зросли в таку силу, що вони могли поширити свою діяльність більше ніж професійні союзи центральної Росії. Між ними перше місце займає професійна рада в Одесі.

Одеська професійна рада числить під теперішню пору 130,000 членів. На конгресі в маю показало ся, що комуністи становлять більшість. На конгресі, які відбули ся в ріжних інших губерніях, рівнож комуністи мали перевагу. З причини наступу Вранглі українські професійні ради зарядили мобілізацію своїх членів. До війська зголошено ся п'ять разів більше членів, як центральний комітет партії визначив. Крім мобілізації на фронт професійні ради вислали своїх членів на поміч в організованню і доставі логівни для армії.

Українські професійні ради беруть також живу участь в справах державних. Одеська професійна рада подає під своїм зглядом цікаві ціли. В часі від 1. лютого до 1. червня 1920 р. професійні ради вислали до праці в радянських уездах:

Table with 2 columns: Name of institution, Number of members. Rows include: Народний економ. ради 235 членів, Соц. опіки 100, до відділу харчів 234, до уряду помещиків 107, до інших інституцій 556.

Шляхоцькі звірства на Гуцульщині.

Про польські звірства в селі Жабю на Гуцульщині одержав відецький "Укр. Прапор" такий опис: В Жабю дня 1. вересня арештувала польська полева жандармерія Олексу Олексюка бундарського لیстона на Жабю (на донос Войцеха Шхоцького) і зачала по дорозі сильно його бити. Збитого занесено до команди етапу ч. 32 і уміщено в арешті. Тут продовжали ся екзекуцію боні по п'ятнадцять разів в день. Рівночасно також арештували Петра Зубюка зі сніами Іваном Димитром, Андрія Дратрука зі сніам Петром, Івана Филіпчука, Петра Скумарчука, Василя Петрюка, Дмитра Павлюка, Дмитра Рахівського, Олексу Якушевського, Федора Служика і інших. Над ними людьми відбували екзекуцію кнів по п'ятнадцять разів в день. Кожного так збитого відділяли водою і переїсили до другої кімнати, де стояло другий 6 екзекуторів на зміну і плетниками з кільчастого дроту продовжували екзекуцію.

В часі сего екзекуції помер Семен Ктерук. По чотирох днях помер Іван Сементуляк. Опісля зігналі около двіста людей і тих в асисті кімнати підганяли утомлених людей шаблями і нагаями. По дорозі над Черешом "перевели ше раз за сідство" нагаями і вб'їли перегналі людей на другу сторону. Сих людей арештували цілком невинно, посуджуючи їх за большевизм. Потім почали насильну ревізіцію тих останків майна, яких не забрали в літі. Позабрали худобу, збіжжя, біля, одежу, чого не могли забрати те нищили. Крім подрібної ревізіції, забрали у арештованих Івана Ві-

стюка, Івана Курілюка, Дмитра Горбійчука, Петра Дидюка, Юрія Бендейчука 54 штук худоби і 115 овець. Сильно збиткували ся над жінкою Олексі Олексюка і її малими дітьми, забрали у неї з хати все, сильно побили і загрозили, що убють, як не прийде її чоловік, котрий укриваєть ся в горах.

3. вересня напали Поляки (полева жандармерія) на дім Михайла Ганчука, збили кольчугами і булами його жінку Анну, так, що лежала 4 тижні хору без ніякої лікарської помічі. По тім розбишацьким відділі полевой жандармерії прийшов до Жаб'юго курінь вартівий Н. Д. Г. Дівів, він вислав хору ще від поб'їв Анну Ганчук з дітьми з хати, забрав дім, 15 стогів сіна, стрибку ячменю, всі картоплі, 6 кіп пшениці і кукурудзу з 1/2 моркоти. До сего забрав останню худобу а іменю: 1 корову, 9 овець, 2 свині, та весь дріб (все се лишило ся по весні в ній ревізіції). Тепер готується будинки і палать. Взагалі до тепер зроблено Ганчукови шкоди на яких 400,000 п. марок Ганчук був одним з найзаможніших господарів Жаб'ї. Се все для того роблять, позаяк Ганчук був війтом за зарядили мобілізацію своїх членів. До війська зголошено ся п'ять разів більше членів, як центральний комітет партії визначив.

Крім мобілізації на фронт професійні ради вислали своїх членів на поміч в організованню і доставі логівни для армії. Українські професійні ради беруть також живу участь в справах державних. Одеська професійна рада подає під своїм зглядом цікаві ціли. В часі від 1. лютого до 1. червня 1920 р. професійні ради вислали до праці в радянських уездах:

Table with 2 columns: Name of institution, Number of members. Rows include: Народний економ. ради 235 членів, Соц. опіки 100, до відділу харчів 234, до уряду помещиків 107, до інших інституцій 556.

Сі числа вказують, що професійні ради перемогли перші труднощі і здобули велику силу. ("Роте Фане", Вієнь, 28. листоп.)

домів. Жабе тепер отграблене з худоби і коний та средств до жита. Що на весну не виробували, забрали тепер без ніякої заплати.

В Чехословацькій ширить ся революційний рух.

ПРАГА, 15. грудня (через Боденбах). — Огонь революції, який загрозжує заведенню комуністичного правителівства в цілій чехословацькій республіці, а який 24 годині тому назад, як здавало ся, потасав, вибух нагол новим подумам. В більшій часті краю проголошено воєнний стан, а в Празі поставлено сильну військову залугу.

В парламенті, засідане якого скликано сьогодні по полудни, комуністичні послані чинили велику бучу, як премієр Черни пробував оправдувати поступки правителівства. В виду того треба сподівати ся, що правителівство зрезигує, та що його місце займе парламентарна коаліція з уповноваженем поладати теперішні труднощі в краю.

Сьогодні по полудни обмежено військом всі публічні будинки в Празі.

50 проц. чеських робітників пішли за комуністами.

БЕРЛІН, 14. грудня. — В чехословацькій республіці переведено першу пробу революційної драми. Що там не все було в порядку, можна було здогадувати ся з факту, що на протязі кількох послідних днів була перервана телефонічна комунікація між Прагою, Вієнем і Берліном. Телеграмні задержування, а листи цензуровано.

Прибувши з того краю кореспондент говорить: "Соціалістичні справи є причиною всіх клопотів в Чехословацькій. Високі кошта прожитку, брак мешкальних домів і проволонки в переводженню соціалістичних реформ є причиною чистих удичних демонстрацій зі сторони комуністів.

"Коли власті прогналі їх з Народного Дому в Празі, комуністи проголосили генеральний страйк. Праві соціалісти були проти тої акції. Та в кождім разі около 50 процент чехословацького робітництва стануло по сторони комуністів.

"В деяких округах комуністи стали творити революційні комітети. Вони узброїли себе в рушницю і ножі і стали забирати фабрики і пацькі заводи, які зараз соціалізували а їх власників проголосували вилаченими. Остаточню правителівство зарядило свою акцію і вислало жандармерію в неспокоїній околиці, яка майже без ніякого кровопролиття повернула давні порядки. Прага не знала нічого, що діється на провінції; всі були сильно занепокоєні і гадали, що цілий край знаходить ся в подумках революції. Та в дійсности революції не було, а лише свого рода театральна проба, який скоро зробила кінець жандармерія. Провідників бунту арештовано в арешті посполо разом около 20 осіб. Тепер комуністи відкинуть страйк. Вони очевидно є вдоволени доказами своєї сили, яку виявила та проба".

Та покищо комунікація з Чехословацькою не є ще привернена.

Американець про "лігу націй".

ЛОНДОН, 14. грудня. — Американський сенатор М. Мек-Кормік, який нарочно прибув до Женеви, щоби прислухувати ся нарадам "ліги націй", висловлюєть ся про ню, ось так:

"Я не вірю в довге жите "ліги націй". Дармо марнуєть ся час на пусті балачки. Женева звидів я з власної ініціати-ви. Я прийхав сюда, щоби дістали точні інформації про наради "ліги націй" і передати їх моїм товаришам в сенаті".

Комуністична партія в Естонії.

МОСКВА, 21. листопада (почтою). — Дня 30. жовтня відбув ся зїзд естонської комуністичної партії. Ся партія є в Естонії нелегальною.

*) Увага: Політичне Управління Республіки, в звязку з мілітаризацією промисловости, утворюєть ся політвідділи в ріжних їх галузях. Так наприклад, істнує вже політвідділ мілітаризаційної промисловости, передовсім вуглевої Донецчини.